

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XXI. De his quæ consequuntur actus humanos ratione bonitatis,
& malitiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

indirecte. Et hic sensus potest sumi, ut expositus ab ipsomet inferius in q. 73. arti. 2. ad 2. & artic. 3. ad 2. Et ad primum, ubi dicit, quod euentus sequens, si sit prauius & intentus, addit ad bonitatem, uel malitiam actus, sicut supra dictum est, cum de bonitate & malitia humanorum actuum ageretur. Et quia in corpore illius articuli, ponit sub non intento uoluntati indirecte, idem consulto dixi, quod intentio auctoris est loqui de prauius & uolito, siue directe, siue indirecte. Et potest quodque hinc sensus ex hac litera sumi, dum dicitur uoluntas magis inordinata. Cum enim uoluntas non reddatur inordinata ex actu exteriori, nisi in quantum uolito, consequens est, quod nec eius euentus deordinatur nisi uolito: & consequenter ex eodem non magis deordinatur, nisi uolito: Intendit ergo in primo membro siue per se, siue per accidens, siue frequenter, siue raro, & breuiter, euentus quomodo libet actionis propriae sit prauius, & uolitus, addit ad bonitatem uel malitiam actus, & hoc est manifestum: quia hoc spectat ad uoluntatem magis deordinatam in malis, & magis affectum in bonis.

In q. 73. arti. 6. co. Et 2. q. 9. arti. 2. ad 2. & artic. 3. ad 2. Et 2. dist. 40. a. 4. Et ma. q. 2. arti. 4. & veri. q. 1. arti. 4. co. & q. 2. art. 3. cor. Tex. 39. & 40. com. 2.

Tex. 14. 20. 21. com. 3.

¶ Super Quaestione uigesima articulum sextum.

In artic. 6. eiusdem uigesimae quaest. nihil occurrit scribendum, nisi reddere lectorem attentum, quod non dicit auctor, eundem numero actum uoluntatis non posse esse successiue bonum, & malum: sed dicit eundem numero actum in genere moris. Actus enim uoluntatis secundum se est in genere naturae, & secundum suas condiciones in genere moris. Et haec dixerim propter Durandum in 2. distinct. 40. quaest. secunda, ne quis putet contra hanc doctrinam militare.

Arti. 3.

secundum effectus per accidens. Ad secundum dicendum, quod bona, quae auditores faciunt, consequuntur ex praedicatione doctoris, sicut effectus per se: unde redundant ad praimum praedicatoris, & praecipue quando sunt praesentia.

Ad tertium dicendum, quod euentus ille, pro quo illi poena in flagenda mandatur, & per se sequitur ex tali causa, & iterum ponitur ut praecogitatus: & ideo impunitur ad poenam.

Ad quartum dicendum, quod illa procederet, si irregularitas sequeretur culpam. non autem sequitur culpam, sed factum propter aliquem defectum sacramenti.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum idem actus exterior possit esse bonus, & malus.

Ad sextum sic proceditur. Vbi, quod unus actus possit esse bonus, & malus. Motus n. est unus, qui est continuus, ut dicitur in 5. Physic. sed unus motus continuus potest esse bonus, & malus, puta, si aliquis continue ad ecclesiam uadens, primo quidem intendat inanem gloriam, postea intendat Deo seruire, ergo unus actus potest esse bonus, & malus.

¶ 2. Praet. Secundum Philosophum in 3. Physic. Actio & passio sunt unus actus; sed potest esse passio bona, sicut Christi: & actio mala, sicut Iudeorum, ergo unus actus potest esse bonus, & malus.

¶ 3. Praet. Cum seruus sit quasi instrumentum domini, actio serui est actio domini, sicut actio instrumenti est actio artificis: sed potest contingere, quod actio serui procedat ex bona uoluntate domini, & sic sit bona: & ex uoluntate mala serui, & sit mala, ergo idem actus potest esse bonus, & malus.

SED CONTRA. Contraria non possunt esse in eodem: sed bonum, & malum sunt contraria, ergo unus actus non potest esse bonus, & malus.

RESP. Dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse unum, & in quo est in uno genere, & esse se multiplex, sicut quod refertur ad aliud genus, sicut superficies continua est una, sicut quod consideratur in genere quantitatis, cum est multiplex, sicut quod refertur ad genus coloris, si partim sit alba, & partim nigra; & sicut hoc nihil prohibet aliquem actum esse unum, sicut quod refertur ad genus naturae, qui tamen non est unus, sicut quod refertur ad genus moris, sicut & conuertitur, ut dictum est. Ambulatio n.

continua, est unus actus secundum genus naturae: potest tamen contingere, quod sint plures secundum genus moris, si mutetur ambulantis uoluntas, quae est principium actuum moralium. Si ergo accipiat unus actus, prout est in genere moris, impossibile est, quod sit bonus, & malus, bonitate, & malitia morali: si tamen sit unus ueritate naturae, & non ueritate moris, potest esse bonus, & malus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ille motus continuus, qui procedit ex diuersa intentione, licet sit unus ueritate naturae, non est tamen unus ueritate moris.

AD SECUNDUM dicendum, quod actio, & passio pertinent ad genus moris, in quantum habent rationem uoluntarij. Et ideo secundum quod diuersa uoluntate dicuntur uoluntaria, secundum hoc sunt duo moraliter, & potest ex una parte inesse bonum, & ex alia malum.

AD TERTIUM dicendum, quod actus serui, in quantum procedit ex uoluntate serui, non est actus domini: sed solum in quantum procedit ex mandato domini, unde sic non facit ipsum malum mala uoluntas serui.

QVAESTIO XXI.

De iis quae consequuntur actus humanos, ratione bonitatis, & malitiae, in quatuor articulis diuisa.

¶ Super Quaestione uigesima articulum primum.

In titulo omnium artic. quaest. 21. aduerte, quod cum quaeritur, Vtrum actus humanus, in quantum bonus uel malus, habeat hoc, uel illud, potest intelligi illa reduplicatio nota. Primo, ut determinat bonitatem, uel malitiam absolute, & sic non sumitur hic, quia hoc esset idem quod quaerere de conuenientibus bono, uel malo absolute, quod non spectat ad moralem, sed metaphysicum, & essent falsae responsiones. Alio modo, ut determinat bonitatem, uel malitiam propriam, seu contractam ad actum huius manus. Et hic est intentus sensus quaest. & responsionum, ita quod intendit auctor quaerere, An actus humanus ex sua bonitate, uel malitia, ut sic, habeat rationem recti, laudabilis, meritorij etiam apud Deum: & similiter peccati, culpabilis, demeritorij etiam apud Deum. Et ut patet in litera, determinat partem affirmatiuam, ita quod actus humanus constituitur in esse boni, uel mali, quasi ex causa formali, & super hoc fundatur, quod ex ordine ad finem recti, uel peccati, ex ordine ad efficiens, laudabilis, uel culpabilis, ex ordine ad alterum meritorij, uel demeritorij.

DEINDE considerandum est de his, quae consequuntur actus humanos ratione bonitatis, uel malitiae.

¶ Primo, Vtrum actus humanus in quantum est bonus, uel malus, habeat rationem rectitudinis, uel peccati.

¶ Secundo, Vtrum habeat rationem laudabilis, uel culpabilis.

¶ Tertio, Vtrum habeat rationem meriti, uel demeriti.

¶ Quarto, Vtrum habeat rationem meriti, uel demeriti apud Deum.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum actus humanus in quantum est bonus uel malus, habeat rationem rectitudinis, uel peccati.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod actus humanus in quantum est bonus, uel malus, non habeat rationem rectitudinis, uel peccati. Peccata n. sunt monstrata in natura, ut dicitur in 2. Physic. monstrata autem non sunt actus, sed sunt quaedam res generatae praeter ordinem naturae. Ea autem quae sunt sicut in arte, & rationem, imitantur ea quae sunt sicut in natura, ut ibidem dicitur, ergo actus ex hoc, quod est inordinatus & malus, non habet rationem peccati.

¶ 2. Praet. Peccatum, ut dicitur in 2. Physic. accidit in natura & arte, cum non peruenitur ad finem in-

Mal. q. 1. sic. 2. 11. ium.

Tex. 11. mo 1.

Tex. 11. mo 1.

artifex in quantum artifex; sed ex secundo culpatur homo, in quantum homo. Sed in moralibus, ubi attenditur ordo rationis ad finem communem humanam vitam, semper peccatum, & malum attenditur per deviationem ab ordine rationis ad finem communem humanam vitam; & ideo culpatur ex tali peccato homo & in quantum est homo, & in quantum moralis est. Unde Philosophus dicit in 6. Ethic. * qd in arte uolens peccans est eligibilior, circa prudentiam autem minus: sicut & in uirtutibus moralibus, quarum prudentia est directiua.

AD TERTIUM dicendum, quod illa infirmitas, quae est in malis uoluntarijs, subiacet potestati hominis: & ideo nec tollit, nec diminuit rationem culpae.

¶ Super. Quaestio. 21. Art. tertium.

ARTICVLVS III.

Utrum actus humanus in quantum est bonus, uel malus, habeat rationem meriti, uel demeriti.

IN calce ultimi articuli eiusdem quaestio. aduerte illa ultima uerba. Quantum est ex ipsa ratione actus: dupliciter enim omnis alicuius actus humanus potest habere rationem meritorij, uel demeritorij. Primo ex ipsa ratione actus: secundo ex statu personae agentis. Et hoc quidem secundo modo non omnis actus humanus est meritorius, uel demeritorius, sed existens in statu gratiae. Primo uero modo omnis actus humanus est meritorius, uel demeritorius: & ut praeseruet se auctor, addidit, quantum est ex ipsa ratione actus. Et hoc intellige loquendo de merito uiae aeternae, seu simpliciter apud Deum. Latissime, n. loquedo de merito, omnis actus bonus retributione, & malus punitione exposcit. Et quoniam difficultas illa, an omnis actus existens in gratia sit meritorius, uel demeritorius respectu uiae aeternae, ex praeecepto charitatis pendet: & inferius de his erit sermo in quaest. centesima: idcirco illuc usque differantur soluenda argumenta Scoti in quolibetis, quaestio. 17. & in secundo sententiarum, dist. 41. & Durandi in 40. dist. 2.

¶ In reliquis huius quaestio. nihil occurrit scribendum.

¶ In reliquis huius quaestio. nihil occurrit scribendum.

ORDINE ad retributionem, quae fit secundum iustitiam. Retributio autem secundum iustitiam fit alicui ex eo, quod agit in profectum, uel nocumetum alterius. Est autem considerandum, quod unusquisque in aliqua societate uiuens, est aliquo modo pars, & membrum totius societatis. Quicumque ergo agit

aliquid in bonum, uel malum alieni in societate existentis, hoc redundat in totam societatem: sicut qui laedit manum, per consequens laedit hominem. Cum ergo aliquis agit in bonum, uel malum alterius singularis personae, cadit ibi dupliciter ratio meriti, uel demeriti. Vno modo, secundum quod debetur ei retributio a singulari persona, quae uiuat, uel offendit: Alio modo secundum quod debetur ei retributio a toto collegio. Quando uero aliquis ordinat actum suum directe in bonum, uel malum totius collegij, debetur ei retributio, primo quidem, & principaliter a toto collegio: secundario uero ab omnibus collegij partibus. Cum uero aliquis agit quod in bonum proprium, uel malum uergit, et debetur ei retributio, in quantum et hoc uergit in eum, sicut quod ipse est pars collegij: licet non debetur ei retributio, in quantum est bonum, uel malum singularis personae, quae est eadem agenti, nisi forte a seipso sicut quodam similitudine, prout est iustitia hominis ad seipsum. Sic igitur patet, quod actus bonus, uel malus habet rationem laudabilis, uel culpabilis sicut quod est in potestate uoluntatis: rationem uero retributionis, & peccati sicut ordinem ad finem: rationem uero meriti, & demeriti secundum retributionem iustitiae ad alterum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quandoque actus hominis boni, uel mali, et si non ordinantur ad bonum, uel malum alterius singularis personae: tamen ordinantur ad bonum, uel ad malum alterius, quod est ipsa communitas.

AD SECUNDUM dicendum, quod homo, qui habet dominium sui actus, ipse est in quantum est alterius, scilicet communitatis, cuius est pars, meretur aliquid, uel demeretur, in quantum actus suos bene, uel male disponit: sicut etiam si alia sua, de quibus communitati seruire debet, bene, uel male disponat.

AD TERTIUM dicendum, quod hoc ipsum bonum, uel malum quod aliquis sibi facit per suum actum, redundat in communitatem, ut dictum est.

ARTICVLVS IIII.

Utrum actus humanus in quantum est bonus, uel malus, habeat rationem meriti, uel demeriti apud Deum.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod actus hominis bonus, uel malus, non habeat rationem meriti, uel demeriti per comparationem ad Deum: quia, ut dictum est, meritum & demeritum importat ordinem ad recompensationem profectus, uel damni ad alterum illati: sed bonus actus hominis, uel malus non credit in aliquem profectum, uel damnum ipsius Dei. dicitur enim Iob. 35. Si peccaueris, quid ei noceris? porro si iuste egeris, quid donabis ei? ergo actus hominis bonus, uel malus non habet rationem meriti, uel demeriti apud Deum.

¶ 2. Praet. Instrumentum nihil meretur, uel demeretur apud eum qui utitur instrumto, quia tota actio instrumenti est utentis ipso: sed homo in agendo est instrumentum diuinae uirtutis principaliter ipsum mouentis: unde dicitur Isa. 10. Nūquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? ubi manifeste hominem agentem comparat instrumento. ergo homo bene agendo, uel male non meretur, uel demeretur apud Deum.

¶ 3. Praet. Actus humanus habet rationem meriti, uel demeriti, in quantum ordinat ad alterum: sed non omnis actus humanus ordinat ad Deum, ergo non omnes actus boni, uel mali habent rationem meriti, uel demeriti apud Deum.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. vii. Cuius est aquae

a. dist. 40. art. 5. Et 4. dist. 16. q. 3. art. 1. q. 7. ad per. m. Et mal. q. 2. art. 2. ad meritum.

Art. 3.

q. 19.

q. 102.

q. 102.

In corp.

Et Mich.

Art. 3.

ita quae sunt, adducet Dens in iudiciu suae bonum, siue malum: sed iudicium importat retributione, respectu cuius meritum, vel demeritum dicitur. ergo omnis actus hominis bonus, vel malus habet rationem meriti, vel demeriti apud Deum.

Art. 3.

Respondeo. Dicendum, quod sicut dictum est, actus alicuius hominis habet rationem meriti, vel demeriti, secundum quod ordinatur ad alterum, vel ratione eius, vel ratione cuius: utroque autem modo actus nostri boni, uel mali habent rationem meriti, vel demeriti apud Deum. Ratione quidem ipsius, in quantum est ultimus hominis finis: est autem debitum, ut ad finem ultimum omnes actus referantur, ut supra habitum est. unde qui facit actum malum non referibilem in Deum, non seruat honorem Dei, qui ultimo fini debetur. Ex parte vero totius civitatis universi, quia in qualibet civitate ille, qui regit civitatem, praecipue habet curam boni civis: unde ad eum pertinet retribuere pro his, quae bene, uel male fiunt in civitate. Est autem Deus gubernator, & rector totius universi, sicut in primo habitum est: & specialiter rationabilium creaturarum. Unde manifestum est, quod actus humani habent rationem meriti, uel demeriti per comparationem ad ipsum: alioquin sequeretur, quod Deus non haberet curam de actibus humanis.

q. 19. ar. 10.

q. 10. ar. 6.

q. 10. ar. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod per actum hominis, Deo secundum se nihil potest accrescere, uel deperire: sed tamen homo, quantum in se est, aliquid subtrahit Deo, uel ei exhibet, cum seruat, uel non seruat ordinem, quem Deus instituit.

Ad secundum dicendum, quod homo sic movetur a Deo, ut instrumentum, quod tamen non excludit quin moveat seipsum per liberum arbitrium, ut ex supradictis patet: & ideo per suum actum meretur, uel demeretur apud Deum.

Ad tertium dicendum, quod homo non ordinatur ad civitatem politicam secundum se totum, & secundum omnia sua, & ideo non oportet, quod quilibet actus eius sit meritorius, uel demeritorius per ordinem ad communitatem politicam. Sed totum quod homo est, & quod potest, & habet, ordinandum est ad Deum: & ideo omnis actus hominis bonus, uel malus habet rationem meriti, uel demeriti apud Deum, quantum est ex ipsa ratione actus.

QVAESTIO XXII.

De subiecto passionum animae, in tres articulos diuisa.

Super Quaestio vigesima secunda articulum primum.

Circa rationem passionis magis proprie assignanda in articulo 22. quod dubium occurrit: quia cum omnis passio animae, de qua est sermo, sit cum aliqua dispositione intransmutabilem corporali (quoniam oportet motum cordis a naturali suo motu aliquo modo recedere) sequitur, quod omnis passio est de transmutatione in deterius, & nulla sit in melius.

Ad hoc dicitur, quod absolute loquendo, concedendum est, quod omnis passio animae est cum aliqua pra-

OST hoc considerandum est de passionibus animae. Et primo, in generali. Secundo, in speciali.

In generali autem quatuor occurrunt circa eas consideranda. Primo, quidem de subiecto earum. Secundo, de differentia earum. Tertio, de comparatione earum ad invicem. Quarto, de malitia, & bonitate ipsarum.

Circa primum quaeruntur tria. Primo, Vtrum aliqua passio sit in anima.

Secundo, Vtrum magis in parte appetitiva, quam in apprehensiva.

Tertio, Vtrum magis sit in appetitu sensitivo, quam intellectivo, qui dicitur voluntas.

ARTICULVS PRIMVS.

Vtrum aliqua passio sit in anima.

AD PRIMUM sic proceditur.

¶ 1. ¶ Vtrum nulla passio sit in anima. Pati. n. est proprium materiae: sed anima non est composita ex materia, & forma, ut in primo habitum est. ergo nulla passio est in anima.

¶ 2. ¶ Prater. Passio est motus, ut dicitur in 3. ¶ Phys. sed anima non movetur, ut probatur in 1. de Anima. ergo passio non est in anima.

¶ 3. ¶ Prater. Passio est via in corruptionem, nam omnis passio magis facta, abijcit a substantia, ut dicitur in lib. 8. Topicorum, sed anima est incorruptibilis. ergo nulla passio est in anima.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Rom. 7. Cum essemus in carne, passionibus peccatorum, quae per legem erant, operabatur in membris nostris, peccata autem sunt propria in anima. ergo, & passiones, quae sunt peccatorum, sunt in anima.

RESPONDEO. Dicendum, quod pati dicitur tripliciter. Vno modo committere, secundum quod omne recipere est pati, et si nihil abijciatur a re, sicut si dicatur aerem pati, quoniam illuminatur, hoc autem magis est perfici, quam pati. Alio modo dicitur proprie pati, quoniam aliquid recipitur cum abiectione, sed hoc contingit dupliciter.

Quandoque, non abijciatur id, quod non est conueniens rei: sicut cum corpus animalis sanatur, dicitur pati, quia recipit sanitatem aegritudine abiecta. Alio modo, quoniam econuerso contingit, sicut aegrotare dicitur pati, quia recipitur infirmitas a sanitate abiecta, & hic est proprius modus passionis.

Nam pati dicitur ex eo, quod aliquid trahitur ad agentem, quod autem recedit ab eo, quod est sibi conueniens, maxime versus ad aliud trahi. Et sicut in 1. de generatione dicitur, quod quoniam ex ignobiliore generatur nobilior, est generatio simpliciter, & corruptio secundum quid; econuerso autem, quoniam ex nobiliori ignobilior generatur. Et his tribus modis contingit esse in anima passionem: nam secundum receptionem tamen dicitur, quod sentire, & intelligere est quoddam pati. Passio autem cum abiectione non est, nisi secundum transmutationem corporalem; unde passio proprie dicta, non potest competere animae nisi per accidens, in quantum est compositum patitur. Sed in hoc est diuersitas; nam quoniam homini transmutatio fit in deterius, magis proprie habet rationem passionis, quam

naturali mutatione, quia cordis motus intenditur, aut remittitur a suo naturali motu: & ex hoc illa opera anime, quae uocamus eius passionibus, habet rationem & nomen passionis. Verum quia inter praeternaturales mutationes datur latitudo, & minus mala respectu, magis mala habet rationem melioris: ideo passiones illae, quae ad peius declinant, magis proprie passiones dicuntur. Declinat autem in peius mutationes illae, quae sunt materia passionum consistentium in fuga, seu retractione, ut timor & tristitia, quae illae, quae sunt materia passionum consistentium in extensione, seu prosecutione, ut amor & laetitia: quia uita humana consistit in vitali extensione cordis ad totum corpus. Et propterea in littera dicitur, quod tristitia habet magis rationem passionis, quam laetitia. Illa enim praeter naturalitatem solam intentionis motus, habet: illa ultra praeter naturalitatem remissionis motus, habet motum contrarium vitali extensioni cordis ad corporis partes. Ex eadem quoque radice, scilicet maioris recessus a naturali passione, quaeunque intentiones habent magis rationem passionis, quam remissione: motus enim corporalis maior ibi interuenit. Haec autem quae dicimus, notanter diximus absolute dici: quoniam si esset sermo non absolute, sed in ordine ad hunc melancholicum, uel sic quomodolibet dispositum, nihil prohibere videtur, quod transmutatio oppositae passionis, puta, laetitia, sit naturalis simpliciter etiam illi: praeternaturalis autem huic, sic, nunc, inuenio. Alteri enim extremo non solum extremum, sed medium opponitur: ut dicitur in 5. Phys. & motus cordis qui huic, nunc, sic &c. est intensior, simpliciter etiam ipsi bene disposito potest esse naturalis: ut

3. dist. 19. q. 2. art. 1. Et uel r. q. 26. art. 1. & 2. cor.

q. 75. ar. 5.

ex. 19. 26. 26. & seq.

lib. 6. cap. 22. inter primo & medium.

Tex. 18. tom. 2.